

7. MĚNA A PLATEBNÍ BILANCE

Údaje uváděné v této kapitole byly převzaty z České národní banky (ČNB). Ve všech tabulkách, kde jsou uvedeny názvy výkazů, se jedná o vyčerpávající šetření, v ostatních případech jsou použity kvalifikované odhady a dopočty.

Poznámky k tabulkám

Tab. 7-1. **Peněžní agregáty a protipoložky**

Peněžní agregáty a jejich protipoložky jsou souhrnnou statistickou bilancí měnových finančních institucí (MFI), která poskytuje uživatelům základní přehled o pozici sektoru MFI vůči ostatním rezidentským a nerezidentským sektorům.

Peněžní agregáty představují množství peněz v ekonomice a jsou propočteny z pasiv měnového charakteru rezidentských měnových finančních institucí (tzv. sektoru tvorby peněz) vůči jiným rezidentským sektorům (tzv. sektoru držby peněz).

Sektor držby peněz zahrnuje všechny rezidenty České republiky jiné než MFI (mimo ústřední vládní instituce). Kromě domácností a neziskových institucí sloužících domácnostem sem patří nefinanční podniky a finanční instituce, které nejsou MFI, spolu s místními vládními institucemi a fondy sociálního zabezpečení. MFI v podmínkách České republiky tvoří centrální banka (S.121) a ostatní měnové finanční instituce (S.122 a S.123) – tj. banky, fondy peněžního trhu a družstevní záložny. Ústřední vládní instituce jsou považovány za sektor tzv. měnově neutrální.

Peněžní agregáty se liší podle stupně likvidity jednotlivých složek.

Úzký peněžní agregát M1 obsahuje oběživo a jednodenní vklady.

Střední peněžní agregát M2 zahrnuje peněžní agregát M1, vklady s výpovědní lhůtou do tří měsíců a vklady se splatností do dvou let.

Široký peněžní agregát M3 obsahuje peněžní agregát M2 a obchodovatelné nástroje, které tvoří podílové listy/akcie fondů peněžního trhu, emitované dluhové cenné papíry se splatností do dvou let a repo operace.

Hlavními protipoložkami peněžních agregátů jsou:

Dlouhodobější finanční pasiva, která zahrnují vklady s výpovědní lhůtou nad 3 měsíce, vklady se splatností nad 2 roky, emitované dluhové cenné papíry nad 2 roky, kapitál a rezervy.

Úvěry vládním institucím (S.13) podle klasifikace ESA 2010 včetně nakoupených dluhových a majetkových cenných papírů emitovaných těmito institucemi.

Úvěry soukromému sektoru (S.11+S.124+S.125+S.126+S.127+S.128+S.129+S.14+S.15) podle klasifikace ESA 2010 včetně nakoupených dluhových a majetkových cenných papírů emitovaných těmito institucemi.

Čistá zahraniční aktiva, která zahrnují zahraniční aktiva MFI České republiky (jako měnové zlato, hotovost jiná než Kč, cenné papíry emitované nerezidenty ČR a úvěry poskytnuté nerezidentům ČR) minus zahraniční pasiva MFI České republiky (jako vklady v držbě nerezidentů ČR, repo operace, podílové listy / akcie fondů peněžního trhu a dluhové cenné papíry s dobou splatnosti do dvou let emitované MFI a v držení nerezidentů).

Základem pro sestavení peněžních agregátů a jejich protipoložek v České republice je harmonizovaná konsolidovaná rozvaha sektoru MFI. Sestavuje se jako součet rozvahy centrální banky a agregované rozvahy ostatních měnových finančních institucí s vyloučením vzájemných vztahů v oblasti úvěrů a vkladů, včetně neobchodovatelných cenných papírů, snížením emitovaného oběživa o hotovost na pokladnách MFI a snížením závazků měnových finančních institucí z emisí ostatních dluhových cenných papírů a majetkových cenných papírů o částky těchto nástrojů v držbě měnových finančních institucí na straně aktiv.

Zdrojem dat pro sestavování konsolidované bilance MFI jsou údaje přebírané z výkazů měnové a bankovní statistiky doplněné o vlastní propočty ČNB.

Metodika zjišťování (statistické principy, definice sektorů, klasifikace instrumentů, způsob výpočtu meziročních změn) je sladěna s evropskými i dalšími mezinárodními standardy (nařízení a doporučení ECB, Manuál měnové a finanční statistiky MMF atd.).

Výpočet míry růstu

Míra růstu pro referenční období se počítá z objemů měsíčních finančních transakcí a ze zůstatkových hodnot na počátku každého z měsíců. Měsíční transakce jsou počítány z rozdílů zůstatkových hodnot očištěných o reklasifikace, ostatní přecenění, pohyby směnných kurzů a případně ostatní změny, které nejsou důsledkem transakcí. Tato data pak odrážejí pouze ty změny, které vznikají z přijímání finančních aktiv nebo poskytování finančních pasiv. Reklasifikace a ostatní netraskční korekce jsou v transakční statistice zaváděny z toho důvodu, aby byla zachována srovnatelnost postupných sledování a tím umožněny výpočty indexů předpokládaných zůstatků sledovaných hodnot a odvození jejich míry růstu.

Způsob výpočtu

1. Měsíční procentuální změna a_t^M pro měsíc t se počítá podle vztahu:

$$(a) \quad a_t^M = \left(\frac{F_t^M}{L_{t-1}} \right) \times 100$$

2. Roční míra růstu pro měsíc t , tj. změna za posledních 12 měsíců končící měsícem t se počítá jako součin dvanácti součinitelů každého předchozího měsíce. Výpočet roční míry růstu na základě meziměsíčních měr růstu tak umožňuje zohlednit transakční změny a netransakční vlivy v jednotlivých měsících:

7

$$(b) \quad a_t = \left[\prod_{i=0}^{11} \left(1 + \frac{F_{t-i}^M}{L_{t-1-i}} \right) - 1 \right] \times 100$$

kde

F_t^M – transakce v měsíci t

$F_t^M = (L_t - L_{t-1}) - C_t^M - E_t^M - V_t^M$

a

L_t – zůstatek na konci měsíce t

C_t^M – reklasifikace v měsíci t

E_t^M – změny směnných kurzů v měsíci t

V_t^M – změny ocenění v měsíci t

Míry růstu pro jiná referenční období se odvozují od vzorce (b).

Tab. 7-2. **Měnová báze ČNB**

Měnová báze (rezervní peníze) zahrnuje oběživo a rezervy, které drží obchodní banky a družstevní záložny (od roku 2012) na účtech u centrální banky. Obě tyto položky představují **užití měnové báze**. Měnová báze vyjadřuje vztahy centrální banky vůči ostatním sektorům v ekonomice. Proto protipoložky měnové báze představují vnější sektor, vládní sektor, bankovní sektor a nebankovní sektor. Tyto faktory ovlivňující výši měnové báze se označují jako **zdroje měnové báze**.

Vnější sektor představuje saldo krátkodobých a dlouhodobých pohledávek a závazků centrální banky ve vztahu k nerezidentům v domácí měně i v zahraničních měnách. Vzhledem k nevýznamné výši tato položka zahrnuje i devizovou pozici ve vztahu k rezidentům.

Vládní sektor vyjadřuje rozdíl mezi aktivy a pasivy centrální banky vůči vládnímu sektoru.

Garanční systém finančního trhu zahrnuje Fond pojištění vkladů a Fond pro řešení krize.

Pohledávky za nebankovními subjekty představují pohledávky centrální banky vůči různým nebankovním subjektům. Mezi ně patří např. banky bez licence.

Čistá ostatní aktiva zahrnují různé jiné položky, např. vlastní prostředky centrální banky, hmotný a nehmotný majetek, pohledávky za obchodními bankami z titulu čerpání oběživa, ostatní vklady obchodních bank u centrální banky, ostatní nevládní vklady, nevládní cenné papíry a účasti atd.

Objem realizovaných operací vyjadřuje sterilizaci volné likvidity, tj. objem poukázek ČNB v držení obchodních bank, družstevních záložek, ostatních nebankovních subjektů a ministerstva financí.

Standby facility: zápůjční a depozitní facility se splatností jeden den, které umožňují jednotlivým bankám a družstevním záložnám (od roku 2012) doladit svou denní rezervní pozici tak, aby docházelo k optimalizaci výše zůstatku na účtu platebního styku.

- Lombardní repo (zápůjční facility): repo operace sloužící k dodání likvidity obchodním bankám a družstevním záložnám (od roku 2012). Při poskytnutí úvěru se uplatňuje 100% krytí cennými papíry, zpravidla státními pokladničními poukázkami a poukázkami ČNB. Úvěr je úročen lombardní sazbou. Minimální objem není stanoven.

- Overnight (O/N) depozitum (depozitní facility): obchodní banky a družstevní záložny (od roku 2012) mají možnost uložit si volné prostředky u centrální banky. Jedná se o nezajištěný vklad, je úročen diskontní sazbou. Minimální objem je stanoven na 10 mil. Kč.

Oběživo představuje závazek centrální banky z titulu vydaných bankovek a mincí, které se nacházejí v pokladnách bank, družstevních záložek (od roku 2012) a u nebankovní veřejnosti.

Rezervy bank a družstevních záložek (od roku 2012) zahrnují povinné minimální rezervy a volné rezervy na účtech u centrální banky:

- Povinné minimální rezervy jsou banky a družstevní záložny (od roku 2012) povinny držet na účtech u centrální banky. Předepsaný objem činí 2 % z primárních závazků bank se splatností do dvou let, a to v české a zahraniční měně. Povinné minimální rezervy jsou udržovány v měsíčních cyklech, jsou úročeny platnou repo sazbou.

- Volné rezervy představují rozdíl mezi předepsaným a skutečným objemem povinných minimálních rezerv.

Tab. 7-3. a 7-4. Úvěry klientům poskytované obchodními bankami celkem, podle účelu, sektorů a činnosti

Přehled o stavu a struktuře poskytnutých úvěrů a pohledávek banky za klienty (včetně debetních zůstatků na běžných a kontokorentních účtech klientů) v členění podle příslušnosti klientů-dlužníků do jednotlivých ekonomických subsektorů, podle příslušnosti klientů-dlužníků do jednotlivých ekonomických činností a podle účelu úvěru.

Datový soubor VST (ČNB) 1-12: Měsíční výkaz o úvěrech a pohledávkách za klienty.

Tab. 7-5. a 7-6. Vklady klientů přijaté obchodními bankami celkem, podle sektorů, činností a délky uložení

Přehled o stavu a struktuře celkových vkladů a ostatních úvěrů přijatých od klientů (včetně vládních institucí) v členění podle sjednané doby trvání vkladu nebo splatnosti přijatého úvěru a ekonomického charakteru klientů (podle ekonomického sektoru a ekonomické činnosti věřitele).

Datový soubor VST (ČNB) 11-12: Měsíční výkaz o vkladech a úvěrech od klientů.

Tab. 7-7. Průměrné úrokové sazby na trhu mezibankovních depozit (roční průměry)

PRIBOR (*Prague Interbank Offered Rates*) jsou referenční úrokové sazby na trhu mezibankovních depozit vypočítané na základě kotací vybraných bank (dále jen referenční banky). Fixing kotací úrokových sazeb je prováděn ČNB denně v 11:00 hodin. Kotací se rozumí zveřejnění orientační ceny, za kterou jsou banky ochotny depozita prodat ve standardním objemu standardní protistraně.

ČNB definuje termíny, pro které jsou sazby PRIBOR stanovovány, algoritmus pro jejich výpočet, složení referenčních bank, standardní protistrany, standardní objem a způsob zveřejňování kotací.

Sazby PRIBOR se stanovují pro následující splatnosti: 1 den (overnight), 1 a 2 týdny, 1, 2, 3, 6, 9 a 12 měsíců a vypočítávají se z kotací referenčních bank na trhu mezibankovních depozit následujícím způsobem:

- kotuje-li úrokovou sazbu pro danou splatnost více než pět referenčních bank, odstraní se nejvyšší kotace (popř. jedna z nejvyšších kotací) a nejnižší kotace (popř. jedna z nejnižších kotací) a PRIBOR se vypočte jako aritmetický průměr ze zbylých kotací zaokrouhlený na dvě desetinná místa;
- kotují-li úrokovou sazbu pro danou splatnost čtyři nebo pět referenčních bank, vypočte se PRIBOR jako aritmetický průměr ze všech kotací zaokrouhlený na dvě desetinná místa;
- kotuje-li úrokovou sazbu pro některou splatnost méně než čtyři referenční banky, sazby PRIBOR se pro tuto splatnost nestanovují.

ČNB zveřejňuje sazby PRIBOR denně v Hospodářských novinách a prostřednictvím agentur Reuters, Telerate a Bloomberg. Počet a složení referenčních bank je uveden v poznámkách k jednotlivým tabulkám historických hodnot sazeb PRIBOR.

Tab. 7-8. Repo sazba, diskontní sazba a lombardní sazba

Hlavní měnový nástroj má podobu repo operací prováděných formou tendrů. Při **repo operacích** ČNB přijímá od bank přebytečnou likviditu a bankám předává jako kolaterál dohodnuté cenné papíry. Obě strany se zároveň zavazují, že po uplynutí doby splatnosti proběhne reverzní transakce, v níž ČNB jako dlužník vrátí věřitelské bance zapůjčenou jistinu zvýšenou o dohodnutý úrok a věřitelská banka vrátí ČNB poskytnutý kolaterál. Základní doba trvání těchto operací je stanovena na 14 dní, avšak v závislosti na predikci vývoje likvidity bankovního sektoru jsou čas od času prováděny i repo operace s dobou splatnosti kratší než 14 dní. Vzhledem k systémovému přebytku likvidity v bankovním sektoru slouží v současné době repo tendry pouze k odčerpávání likvidity.

ČNB provádí repo tendry s tzv. variabilní sazbou. To znamená, že vyhlášená repo sazba slouží jako maximální limitní sazba, za kterou mohou být banky v repo tendru uspokojovány. Nabídky bank jsou vypořádány podle americké aukční procedury, tj. ČNB přijme přednostně nabídky požadující nejnižší úrokovou sazbu, a to až do výše predikovaného přebytku likvidity na daný den. V případě, že objem objednaný bankami přesáhne predikovaný přebytek likvidity, ČNB nabídky za nejvyšší sazby buď zcela odmítne, nebo proporcionalně zkrátí. Repo tendr je obvykle vyhlášen každý pracovní den kolem 9:30 hod. Banky mají možnost ve stanovené době předávat své objednávky, tj. objem a požadovanou úrokovou sazbu. Minimální akceptovatelný objem je 300 mil. Kč a dále celé násobky 100 mil. Kč.

Diskontní sazba je základní sazba ČNB. Za tuto sazbu poskytovala ČNB do 30. září 1997 směnečné úvěry bankám. Po jejich zrušení se od roku 1998 úročí diskontní sazbou depozitní facility, které představují nezajištěná overnight depozita, jež může a ČNB umístit jakákoliv česká banka před uzávěrkou účetního dne. Minimální objem těchto depozit je 10 mil. Kč.

Lombardní sazba je sazba, za kterou ČNB poskytuje lombardní úvěr. Lombardní úvěr se poskytuje proti zástavě vybraných cenných papírů zveřejněných v Seznamu cenných papírů přijímaných do zástavy ČNB pro účely poskytování lombardního úvěru.

Tab. 7-9. a 7-10. Průměrné úrokové sazby z korunových klientských úvěrů a vkladů

Průměrné sazby z korunových vkladů a úvěrů přijatých/poskytnutých bankami od klientů/klientům. Průměrné sazby jsou stanoveny jako vážený průměr, kde vahami jsou objemy v příslušných kategoriích vkladů a úvěrů.

Od roku 2004 je metodika sladěna s požadavky Nařízení Evropské centrální banky (EU) č. 1072/2013 ze dne 24. září 2013 o statistice úrokových sazeb uplatňovaných měnovými finančními institucemi (přepřacované znění) (ECB/2013/34). Sledované úrokové sazby nejsou nadále sjednané nominální sazby, ale sazby sjednané a přepočtené na roční základ.

Stavy obchodů jsou definovány jako bilanční zůstatky přijatých, resp. poskytnutých vkladů a úvěrů bankou k okamžiku vykazování. Jsou členěny podle původní sjednané doby splatnosti. V roce 2004 byla zavedena statistika nových obchodů. Novým obchodem se rozumí jakákoliv nová dohoda mezi bankou a klientem v daném období (bez ohledu na počátek čerpání). Nové úvěrové obchody jsou členěny podle původní doby fixace úrokové sazby. Rozumí se jí období na počátku kontraktu, během kterého se výše úrokové sazby nemůže měnit.

Nové úvěrové obchody jsou pro sektor domácností a NISD pak v tabulce 7-9. dále členěny dle kategorie nového obchodu na:

- **Čisté nové úvěry včetně navýšení** – obsahují úvěry, které v daném měsíci vstoupily do ekonomiky poprvé. Součástí je i navýšení k refinancovaným úvěrům i ostatním novým ujednáním.
- **Refinancované úvěry** – obsahují úvěry, které byly již dříve poskytnuty jinou institucí než vykazující bankou a na jejichž nesplacenou část je znovu uzavřena úvěrová smlouva u vykazující banky. Jestliže při refinancování úvěru došlo zároveň k navýšení úvěru, tato kategorie pak obsahuje pouze objem nenavýšené části nového refinancovaného úvěru. Navýšení je součástí čistých nových úvěrů. V této položce se dále vykazují konsolidované úvěry, jejichž původním věřitelem byla jiná instituce.
- **Ostatní nová ujednání ke stávajícím úvěrům** – obsahují úvěry, které byly již dříve poskytnuty vykazující bankou a došlo u nich pouze k novému ujednání (např. refixace úrokové sazby u úvěrů na bydlení). Dále se v této položce vykazují konsolidované úvěry, jejichž původním věřitelem je jak jiná/jiné instituce, tak i vykazující banka nebo případně pouze vykazující banka. Případné navýšení úvěru je analogicky jako u refinancovaných úvěrů součástí kategorie čistých nových úvěrů.

U ukazatelů – jednodenní vklady, vklady s výpovědní lhůtou, vklady na běžných účtech a přečerpání bankovních účtů – se nové obchody shodují se stavy.

Zdrojem dat jsou výkazy úrokové statistiky, které banky předkládají ČNB.

Tab. 7-11. Počet činných komerčních bank

Údaje jsou převzaty z výkazu E (ČNB) 5-04 Hlášení o organizační struktuře a kvalifikovaných účastech banky. Banky jsou rozděleny do skupin podle podílu splaceného tuzemského a zahraničního kapitálu.

Tab. 7-12. Platební bilance

Platební bilance zachycuje ekonomické transakce se zahraničím (tj. mezi rezidenty a nerezidenty) za určité časové období. Základní struktura platební bilance vycházející z Příručky k sestavování platební bilance MMF (6. vydání, 2009) zahrnuje běžný, kapitálový a finanční účet včetně změny rezervních aktiv.

V běžném účtu jsou zachyceny toky zboží (vývoz a dovoz v národním pojetí podle metodiky platební bilance) a služeb (vývoz a dovoz služeb zpracování, oprav a údržby, dopravních služeb, služeb v zahraničním cestovním ruchu a ostatních obchodních a neobchodních služeb), prvotní důchody z kapitálu, investic a práce (úroky, dividendy, reinvestované zisky, pracovní příjmy a část odvodů a dotací ve vztahu k rozpočtu Evropské unie) a kompenzační položky k reálným a finančním zdrojům poskytnutým či získaným bez protihodnoty (druhotné důchody jako např. dotace a odvody ve vztahu k rozpočtu a dalším fondům Evropské unie, penze, zahraniční pomoc, příspěvky aj.).

Kapitálový účet tvoří převody kapitálového charakteru související s promíjením dluhů, vlastnickými právy k fixním aktivům, investiční granty především z rozpočtu a dalších fondů Evropské unie metodicky vykazované na kapitálovém účtu, a převody nevyřáběných, nefinančních hmotných aktiv (např. půda – pozemky pro zastupitelské úřady a nehmotných práv (patenty, licence, autorská práva, obchody s emisními povolenkami aj.).

Finanční účet zahrnuje transakce spojené se vznikem, zánikem a změnou vlastnictví finančních aktiv a pasiv vlády, bankovní a podnikové sféry a ostatních subjektů ve vztahu k zahraničí. Poskytuje informace o finančních (kapitálových) tocích v členění na přímé investice (základní kapitál a reinvestování zisku, dluhové nástroje), portfoliové investice majetkového a dluhového charakteru, finanční deriváty, ostatní investice a rezervní aktiva. Základní členění ostatních investic je podle používaného finančního instrumentu (majetkové a dluhové cenné papíry, oběživo a depozita, půjčky, pojistné, penzijní a standardizované záruční programy, obchodní úvěry a zálohy, jiné pohledávky a závazky, a zvláštní práva čerpání), podle časového hlediska (dlouhodobé, krátkodobé) a podle základních sektorů (ČNB, obchodní banky, vláda a ostatní sektory).

V položce rezervní aktiva jsou zaznamenány transakce se zahraničními aktivy centrální banky. Jedná se o snadno mobilizovatelná aktiva využitelná především jako zdroj přímého financování platební nerovnováhy i nepřímé regulace velikosti této nerovnováhy prostřednictvím intervencí na devizovém trhu. Rezervní aktiva jsou zahrnuta ve finančním účtu platební bilance.

Chyby a opomenutí jsou dopočtovou položkou mezi výsledným saldem běžného a kapitálového účtu na jedné straně a saldem finančního účtu na straně druhé. Představují saldo neidentifikovaných toků v běžném, kapitálovém a finančním účtu.

Podkladem pro sestavení platební bilance jsou údaje vývozu a dovozu v národním pojetí dle metodiky platební bilance, údaje z výkazů bankovních a nebankovních subjektů, informace z administrativních zdrojů od centrálních orgánů a dalších institucí, a dále vlastní propočty ČNB.

Tab. 7-13. a 7-14. **Přímé zahraniční investice do České republiky podle zemí a činnosti**

Vykazované údaje zachycují příliv (tok) přímých zahraničních investic do České republiky v daném období. V souvislosti se zavedením šestého vydání Manuálu k sestavování platební bilance a investiční pozice vůči zahraničí (v roce 2014) došlo u přímých zahraničních investic ke změnám v prezentaci dat. Výstupy jsou členěny podle principu aktiv/pasiv. Na straně aktiv jsou zachyceny úvěrové vztahy s podniky ve skupině přímé investice (změna poskytnutých úvěrů). Na straně pasiv jsou zahrnuty vklady do základního kapitálu včetně reinvestovaných zisků a úvěrové vztahy s podniky ve skupině přímé investice (změna přijatých úvěrů). Položka NETTO zachycuje čistý příliv přímých zahraničních investic od nerezidentů do České republiky (pasiva snižená o aktiva). Prezentace přílivu přímých zahraničních investic je v teritoriální struktuře (země bezprostředního investora) a v odvětvovém členění (Klasifikace ekonomických činností NACE Rev. 2).

Za přímou zahraniční investicí se považuje taková přeshraniční investice, která odráží záměr nerezidenta (přímého investora) získat trvalou účast v podniku přímé investice v České republice. Trvalá účast implikuje existenci dlouhodobého vztahu mezi přímým investorem a přímou investicí a významný vliv na řízení podniku.

Údaje o přímých zahraničních investicích jsou vypracovány na základě informací a podkladů ve formě statistických výkazů nebankovních subjektů vyplývajících z § 41, odst. 1, písm. c) zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance a ve znění pozdějších předpisů. Obsah, formu, lhůty a způsob sestavování a předkládání stanoví vyhláška č. 235/2013 Sb. Jako hlavní zdroj jsou využívány čtvrtletní výkazy o vybraných aktivech a pasivech vůči zahraničí a roční výkazy nefinančních podniků o stavech přímých investic v tuzemsku. Doplnujícími informačními zdroji jsou výkazy bankovních subjektů, informace z burzy cenných papírů, obchodní věstník a tisk.

Tab. 7-15. **Investiční pozice vůči zahraničí**

Investiční pozice vůči zahraničí poskytuje přehled o celkové skladbě finančních aktiv a pasiv jednotek národního hospodářství (rezidentů) ve vztahu k zahraničí (nerezidentům) k určitému datu.

Investiční pozice odpovídá svou strukturou finančnímu účtu platební bilance; v aktivech i pasivech je členěna podle instrumentů na přímé investice (základní kapitál včetně reinvestovaného zisku a dluhové nástroje), portfoliové investice (majetkové a dluhové), finanční deriváty a ostatní investice, které jsou členěny podle finančních instrumentů (majetkové a dluhové cenné papíry, oběživo a depozita, půjčky, pojistné, penzijní a standardizované záruční programy, obchodní úvěry a zálohy, jiné pohledávky a závazky, a zvláštní práva čerpání), podle splatnosti (dlouhodobé a krátkodobé) a podle základních skupin institucionálních sektorů. Na straně aktiv jsou dále uvedeny rezervní aktiva ČNB. Zlato jako součást jejich rezerv (obdobně i zlato v držení obchodních bank) je od roku 2000 oceněno tržní cenou. Na straně pasiv jsou odděleně uvedeny závazky z alokace zvláštních práv čerpání.

Saldo investiční pozice (tj. rozdíl mezi úhrnnými aktivy a pasivy) představuje čistý vztah vůči zahraničí (věřitelskou či dlužnickou pozici).

Ve stavu aktiv a pasiv zachycených v investiční pozici k určitému datu se odrážejí vedle transakcí uskutečněných v předcházejících obdobích a vykázaných v platební bilanci – kurzové, cenové a další vlivy.

Zdroje dat pro sestavení investiční pozice jsou následující:

Přímé investice – čtvrtletní šetření nefinančních podniků zaměřené na aktiva a pasiva a roční výkazy nefinančních podniků o stavech přímých investic v tuzemsku a v zahraničí.

Portfoliové investice – měsíční výkaz měnových a ostatních finančních institucí, čtvrtletní šetření nefinančních podniků zaměřené na aktiva, měsíční výkaz obchodníků s cennými papíry (na účet zákazníka a na vlastní účet), oznámení tuzemců o emisích cenných papírů na zahraničních trzích a údaje SKD (Systém krátkodobých dluhopisů spravovaný ČNB). Získaná data jsou porovnávána s údaji CDCP (Centrální depozitář cenných papírů).

Finanční deriváty – měsíční výkaz zahraničních aktiv a pasiv bankovního sektoru (ČNB a ostatní měnové a finanční instituce), čtvrtletní výkazy zahraničních aktiv a pasiv sektoru nefinančních podniků, pojištěnoven a centrální vlády a měsíční výkaz o aktivech a pasivech sektoru penzijních fondů.

Ostatní investice – měsíční výkaz zahraničních aktiv a pasiv bankovního sektoru (ČNB a ostatní měnové a finanční instituce), čtvrtletní šetření nefinančních podniků zaměřené na aktiva a pasiva (obchodní úvěry), měsíční výkaz o finančních úvěrech a účtech v zahraničí nefinančních podniků a ostatních finančních institucí, měsíční výkaz vládních aktiv a pasiv, administrativní zdroje.

Rezervní aktiva – rozvaha ČNB.

Tab. 7-16. **Zahraníční zadluženost České republiky**

Zahraníční zadluženost představuje stav finančních pasiv (s pevně stanovenou lhůtou splatnosti) jednotek národního hospodářství (rezidentů) ve vztahu k zahraničí (nerezidentům), tj. hodnotu čerpaných (na základě smluvního ujednání) a k určitému datu nesplacených (dlužných) částek. Nezahrnuje majetkové investice, tj. přímé investice – základní kapitál včetně reinvestovaného zisku, portfoliové investice – majetkové cenné papíry, ostatní účasti a deriváty.

Zdroje dat pro sestavení zahraniční zadluženosti jsou shodné se zdroji dat investiční pozice vůči zahraničí (viz metodika k tabulce 7-15.).

Tab. 7-17. Rezervní aktiva

Rezervní aktiva představují krátkodobá (likvidní) zahraniční aktiva ČNB ve směnitelných měnách (vklady v zahraničních bankách, poskytnuté úvěry, cenné papíry, valuty a zlato, zvláštní práva čerpání, rezervní pozice u MMF) použitelná k financování a regulování nerovnováhy platební bilance.

Podkladem pro jejich propoččet je rozvaha ČNB.

Tab. 7-18. Indexy nominálního a reálného efektivního kurzu koruny

Nominální efektivní kurz koruny (NEER) vyjádřený indexem uvádí zhodnocení (index nad 100) či znehodnocení (index pod 100) národní měny vůči koši vybraných měn za určité období oproti základnímu období (rok 2015).

K výpočtům byla použita nejrozšířenější metoda váženého geometrického průměru nominálních směnných kurzů se zohledněním váhových podílů celkového exportu a importu zemí, které patří k našim nejvýznamnějším obchodním partnerům a jejichž podíl na zahraničním obchodu České republiky zaujímá cca 90 %. Mimo země eurozóny, zohledněné jedním váhovým podílem a kurzem EUR, je to Čína, Polsko, Velká Británie, Maďarsko, Rusko, Spojené státy, Švýcarsko, Korejská republika, Rumunsko, Švédsko, Japonsko a Dánsko. Váhové podíly byly zpracovány ve dvou variantách. První varianta, uplatňovaná Mezinárodním měnovým fondem, se vztahuje k celému obchodnímu obratu zahraničního obchodu České republiky. Druhá varianta, uplatňovaná Evropskou centrální bankou, se vztahuje pouze ke čtyřem komoditním skupinám zahraničního obchodu České republiky, mezi které patří komoditní skupiny (5–8) podle klasifikace OSN – *Standard International Trade Classification (SITC)*.

Zdroj dat: kurzovní lístek ČNB; publikace ČSÚ o zahraničním obchodu ČR.

Reálný efektivní kurz koruny (REER) je jedním z indikátorů vývoje mezinárodní konkurenceschopnosti země a obecně se jím rozumí různé míry relativních cen nebo nákladů vyjádřené v určité měně. Z tohoto pohledu index REER nad 100 signalizuje tendenci ke snižování konkurenceschopnosti země proti základnímu období, pokles indexu REER pod 100 znamená zvyšování konkurenceschopnosti země oproti základnímu období (rok 2015).

Z metod používaných pro výpočet REER byla použita nejrozšířenější metoda váženého geometrického průměru poměru indexu nominálního kurzu a cenového diferenciálu, přičemž vahami jsou podíly největších obchodních partnerů na obratu zahraničního obchodu.

Při konstrukci indexu reálného efektivního kurzu koruny byly použity spotřebitelské ceny a ceny průmyslových výrobců 12 zemí mimo eurozónu a všech zemí eurozóny. Jednotlivé země eurozóny jsou pro výpočty uváděny jako jedna měnová a cenová oblast. Počet zemí eurozóny se mění podle aktuálního stavu. Struktura zemí a jejich váhové podíly jsou shodné s metodikou výpočtu indexu NEER. V první variantě se váhy vztahují k celému obratu zahraničního obchodu, ve druhé variantě se váhové podíly vztahují pouze na obrat v komoditních skupinách (5–8) podle klasifikace SITC.

Zdroj dat: statistiky ECB; indexy nominálního kurzu z propočtů ČNB.

Vzorec výpočtu indexu REER:

$$REER_t = 100 \times \prod_{i=1}^n \left(\frac{S_{it}^*}{P_{it}^*} \right)^{w_i^*}$$

kde S_{it}^* - bazický index tuzemské měny k měně i-tého obchodního partnera v období t

P_{it}^* - poměr bazického cenového indexu i-tého obchodního partnera v období t k bazickému cenovému indexu ČR v období t, kde bazický rok je stejný jako bazický rok při výpočtu S_{it}^*

w_i^* - normalizované váhy měny i-tého obchodního partnera

Tab. 7-19. Devizové kurzy hlavních měn

Průměrné roční kurzy zahraničních měn vůči Kč byly počítány z denních kótovaných hodnot uváděných v kurzovním lístku vydávaném ČNB.

* * *

Podrobnější přehledy a aktuální údaje z oblasti měnové statistiky a platební bilance jsou k dispozici na internetových stránkách ČNB:

- www.cnb.cz/cs/statistika